

Med snøscooter og Magnum

Per-Arne Lunkan fra Steinkjer er en færende fant, og nåværende tannlege på Svalbard. Der har han vært før også. Og innimellom har han tjenestegjort både i Libanon, Bosnia og Kosovo, og dessuten jobbet både i Svolvær, Tromsø og Levanger. Ved siden av Steinkjer, som han fortsatt regner som hjemstedet. Det er dit han vender tilbake når Svalbardoppholdet avsluttes for denne gang, i november. Svalbardsamfunnet har forandret seg radikalt siden Lunkan kom opp første gang, som tannlegevikar sommeren 1977. Fra et utpreget klassesdelt samfunn med Store Norske Spitsbergen Kullkompani som regjerende gud. Nå er Svalbard som et hvilket som helst lite lokalsamfunn. Nesten. For det er ikke overalt man trenger rifle, snøscooter og tøfler, ikke bare for å overleve, men også for å leve et fullverdig liv.

– Hva er det ved Svalbard som har virket så tiltrekkende på deg at du stadig vender tilbake?

– Det vet jeg ikke. Men jeg har nesten alltid kjent en dragning. Første gang jeg ble tilbudt jobben som tannlege her var i 1976, men den gangen passet det ikke, så jeg måtte takke nei. Heldigvis fikk jeg en mulighet til å ta et sommervikariat i 1977. Det ble mitt første møte med Longyearbyen. Siden var jeg her i fem år i perioden 1985–90. Den gangen var tannlegejobben, som så mange andre stillinger, på åremål, og fem år var det lengste en kunne være. Etter det har det vært flere vikariater og sommeropphold innimellom, inntil jeg søkte og fikk fast tannlegejobb her fra februar 2002.

– Hvem er det som bor her på Svalbard, og dermed er dine pasienter?

– Til å begynne med, da jeg kom opp første gang, og fortsatt i 1985 da jeg startet min lange periode her oppe, var dette et veldig spesielt og utpreget klassesdelt samfunn, der Store Norske Spitsbergen Kullkompani styrte og regulerte alt. Ikke for det, Store Norske er fortsatt hjørnestensbedriften som sikrer fast bosetting

her på Svalbard. Det foregår fortsatt en beskjeden produksjon fra Gruve 7, som forsyner oss med kull til varmekraftverket her i Longyearbyen, men hovedvirksomheten er i Svea, innerst i Van Mijenfjorden syv mil herfra, hvor rundt 220 personer er ansatt i den etter hvert høyteknologiske gruvedriften der. De siste årene er det i tillegg etablert en del privat virksomhet her. Ikke minst i forbindelse med turistnæringen, som har vokst sterkt. Dessuten har vi fått universitetsstudier opp hit, og forskning og telekommunikasjon gir stadig flere arbeidsplasser. Til høsten vil det bli lagt to fiberkabler mellom fastlandet og Longyearbyen, som i hovedsak skal videresende data fra de polare satellittene. Dette vil også gjøre Longyearbyen til det første samfunnet i verden hvor alle kan få fjernsyn, telefon og Internett gjennom telefonkontakten i veggen.

Men fagarbeidere, forskere og studenter kommer og går, og utskiftingen, som nå ligger på rundt 25 prosent i året, skjer raskere enn før. Med en befolkning på mellom 1 600 og 1 700 i Longyearbyen og Svea, vil det si at det blir 400 nye potensielle pasienter for meg årlig.

– Hvordan vil du beskrive samfunnet og befolkningen for øvrig?

– Det har skjedd veldig mye på mange områder. Fra å være et ikke bare klassesdelt, men også et mannsdominert samfunn, har stedet de siste årene endret karakter og ligner nå mer på en hvilken som helst fastlandsby med en stadig større andel kvinner og barn. Fortsatt har vi likevel en mindre andel barn, ungdom og eldre enn på fastlandet, hvor nesten annenhver innbygger er under 20 eller over 65 år. Her utgjør de samme aldersgruppene bare rundt 25 prosent av befolkningen. Dessuten er det så å si fritt for pensjonister. Hovedtyngden ligger på voksne yrkesaktive mennesker. Du må ha arbeid for å ha lov til å være her, og bolig. Ofte følger boligen med jobben, men ikke alltid. En annen ting som skiller Svalbard fra resten av Norge, er at utlendingsloven ikke er gjort gjeldende. Asylsøkere for

Svalbardtannlegen Per Arne Lunkan har Longyearbyen sykehus som sin arbeidsplass. I bakgrunnen ser man så vidt litt av Hjortfjellet.

eksempel, som ikke har fått opphold i Norge, kan fritt etablere seg her, så sant de klarer å skaffe seg arbeid selv. Det finnes noen av dem som har klart seg godt, men det lokale arbeidsmarkedet legger selvsagt sterke begrensninger på mulighetene. Men det er faktisk slik at per i dag er 25 nasjonaliteter representert i dette lille samfunnet, og jeg nevner spesielt en liten gruppe med folk fra Thailand, som ser ut til å trives godt.

Etter hvert er det også flere forretninger og mer å få kjøpt her oppe, selv om vi fortsatt sliter litt med å få levert varer. Flyene kan ikke ta ubegrenset med vekt, og jo flere passasjerer, jo mindre varer og andre ting blir det til oss som bor her. Men da jeg første gang kom var det bare det aller nødvendige å få kjøpt i Svalbardbutikken, og provianten bestilte vi en gang i måneden. Jeg husker også godt jernkua som produserte melk av tørmelk, smør og vann.

Ellers er det fullt av foreninger og lag her, og nok å gjøre i fritiden, enten man liker sang, dans, skyting eller sjakk. Slik sett er dette et rikt lokalsamfunn. Stor idrettshall har vi også, og 25 meters svømmebasseng.

– Hvordan vil du karakterisere helsen til

folk her oppe, sammenlignet med resten av Norge? Og hva med tannhelsen, er den preget av mangel på frukt og grønt?

– Helsen er bedre enn gjennomsnittet i fastlandsnorge. Her er det ingen funksjonshemmede og ingen eldre. Samtidig er det ikke slik at alle her er utpregede friluftsmennesker, selv om andelen sportslige har økt i og med at vi har fått studenter hit. De utmerker seg på det området, og

skiløpingen på Svalbard har tatt seg opp etter at de kom. Selv går jeg sjelden på ski. Det er spesielle snøforhold her, og jeg synes det går for trått. Dessuten synes jeg aldri jeg kommer noen vei, selv om jeg går langt. Avstandene er store, og landskapet forandrer seg lite selv om man tilbakelegger en stor distanse. Men jeg går mye på bena, særlig om sommeren og på høsten når det er reinjakt. Men det blir ikke mye verken sang, dans eller sjakk for meg. Jeg liker å kjøre snøscooter og dra på hytta med kompiser, foteller Lunkan.

Ja, han kjører gjerne snøscooteren sin gjennom isen også, fikk vi vite av noen kolleger ved sykehuset. Og han innrømmer det, at han måtte ha hjelp av sysselmannens store helikopter her i vinter, for å få scooteren opp igjen.

– Og nå kommer det uunngåelige spørsmålet: Har du møtt isbjørn?

– Ja, jo han har det. Det er ikke så ofte du ser den, men det hender. Det slår meg forresten alltid at det ser ut som om den går så langsomt. Den luffer av gårde i rolig tempo. Men plutselig er den vekk, og det går egentlig forbausende fort.

– Ingen isbjørndramatikk, altså?

– Jo. Den var innom den fangsthytta vi lå på en natt i fjor. I hvert fall i bislaget. Jeg hørte noe forferdelig spetakkel og trodde det var en av de andre gutta som drev og romsterte. Men der sto den, med labbene oppå døren, som den presset ned fra dørkarmen, og kikket inn på oss som lå i køyene. Det gikk bra. Det er i grunnen veldig sjelden at det skjer noe.

– Du har skytevåpen med deg, da, når du er på tur?

– Ja, alle har det. Jeg har en Magnum. Den er lett å bære med seg.

– Er det slutt på Svalbardlivet for deg nå, når du slutter i november, for du har sagt opp og setter nesene hjemover, ikke sant?

– Jo, det er riktig. Jeg skal benytte meg av muligheten for førtidspensjon, kanskje med noe deltidsarbeid ved siden av. Men jeg beholder hytta som jeg kjøpte for femten år siden, på Vindodden, fire mil fra Longyearbyen, så jeg skal nok oppover igjen, ja. Så ofte jeg kan.

Tekst og foto: Ellen Beate Dyvi